

В статье приводятся основные положения концепции управления вторичными ресурсами в рамках техно-эко-экономической системы. основополагающим элементом ее должно явиться введение нормативно-законодательных ограничений, а также применение экономических рычагов, в частности разработки организационного механизма на основе маркетинговых исследований функционирования рынка вторичных ресурсов.

In the article substantive provisions over of conception of management secondary resources are brought within the framework of the techno-eco-economical system. By a fundamental element her there must be introduction of normatively-legislative limitations, and also application of economic instruments, in particular developments of organizational mechanism on the basis of marketing researches of functioning of market of secondary resources.

ӨӘЖ 613.11:21

АТЫРАУ Өңіріндегі еділбай және ақ жүнді еділбай типтес қой төлдерін етке өткізудің экономикалық тиімділігі

Ирзагалиев Қ.

Қазақ қой шаруашылығы ғылыми-зерттеу институты

Бүгінгі таңда еділбай және еділбай типтес құйрықты қойларды өсірудің экономикалық тиімділігі басқа бағыттағы қойларға қарағанда едәуір жоғары, өйткені олардан өзіндік құны төмен құнарлы да арзан қой еті әр басқа шаққанда орта есеппен 3-5 кг артық өндіріледі. Еділбай және еділбай типтес құйрықты қойларды өсіру республикамыздың шөл, шөлейт және қуаң далалы аймақтарындағы жайылымдарды неғұрлым тиімді және табысты түрде пайдалануға мүмкіндік береді.

Еділбай қойларының өте бағалы тұқымдық материалдың генетикалық көзі ретінде халық шаруашылығында үлкен маңызы бар, оларды шаруа қожалықтары өздерінің өсіріп отырған қылшық жүнді құйрықты қойларын жақсартушы ретінде кеңінен пайдаланады.

Күні бүгін құйрықты етті-майлы қой шаруашылығы еліміздегі мал шаруашылығының ең басты бағыттарының бірі болып қалыптасуда, бұл сала қой етін өндірудің 70%-дан астамын қамтамасыз етеді. Оған дәлел, еділбай және еділбай типтес қой төлдері тез жетіледі, 12-16 айлығында олардың ет-сүйек қатынасы үлкен қой көрсеткішінің деңгейіне жете – қаба болады.

Ет өнімділігінің сапалық көрсеткіштері малдардың тұқымдық және жеке ерекшеліктеріне байланысты қалыптасады және малдың тұқымына, жасына, жынысына, азықтандыру және күтіп-бағу жағдайларына, тез жетілгіштік қасиеттеріне тікелей байланысты болады.

Етті-майлы бағыттағы қой шаруашылығындағы негізгі табыс еркек қозыларды енесінен бөле салысымен 4-4,5 айлығында, оты, суы мол жайылымда екі-үш ай жайып семірткеннен кейін 6,5-7 айлығында, сонымен қатар көктемгі – жазғы жайылым отында қонданып семіргеннен кейін табынды толықтырудан және басқа шаруашылықтарға тұқыммал ретінде сатудан тыс қалған еркек тоқтыларды 16-18 айлығында етке өткізуден алынады.

Біздің тәжірибемізде Атырау облысының еділбай қойын өсіретін «Сүйіндік», «Мақаш» және ақ жүнді еділбай типтес қой өсірілетін Құрманғазы атындағы тұқыммал зауыттарында аталған қой төлдерін (еркек тоқтылар) әртүрлі жас кезеңдеріне етке өткізудің экономиялық тиімділігі анықталды.

Экономикалық тиімділікті есептеу үшін әр төлден өндірілетін өнім мен сол төлді күтіп-бағуға жұмсалатын шығын анықталды. Жүн мен еттің бағасы базар нарығымен белгіленді. Барлық өндірілген өнім бағасы мен өндірістік шығынға байланысты зерттеудегі топтар бойынша ет пен жүн өндірудегі таза табыс пен рентабельділік, немесе тиімділік деңгейі анықталды (1-кесте).

Алынған нәтижелер етке өткізудің барлық жас кезеңдерінде ең жоғары экономикалық тиімділікпен еділбай қойы сүйіндік зауыттық сүлесінің төлдері ерекшеленетінін көрсетті: таза пайда қозыларды 4-4,5 айлығында етке тапсырғанда 6490,1 теңгені, тиімділік деңгейі – 269,3%-ды,

6,5-7 айлығында – тиісінше 6896,1 теңгені және 249,8%-ды, 16 айлығында – 7447,4 теңгені және 85,6%-ды құрады.

Бұл көрсеткіштер бойынша екінші орынмен «Мақаш» тұқымал зауыты табынындағы еділбай қойларының төлдері сипатталады: тиісінше 6067,2 теңге; 247,6%; 6540,7 теңге, 233,6%; 6829,8 теңге, 77,2%.

Еділбай типтес ақ жүнді қой төлдерінің жоғарыда келтірілген экономикалық тиімділік бойынша көрсеткіштері мақаш еділбайынан алынған тұстастарындағы осындай көрсеткіштердің деңгейінен аса көп қалыспады: тиісінше – 5924 теңге, 246,8%; 6222 теңге, 226,2% және 6301,1 теңге; 70,7%.

1-кесте. Еділбай және еділбай типтес төлдерді етке өткізудің экономикалық тиімділігі

Көрсеткіштер	Етке сою кезеңдері, ай		
	4-4,5	6,5-7	16
<i>Еділбай қойының сүйіндік зауыттық сүлесі</i>			
Тірі салмағы, кг	37,4	41,2	68,2
Ұша салмағы, кг	19,75	21,43	35,78
Өсіру шығыны, тенге	2410	2760	8700
Еттің бағасы, тенге	8887,5	9643,5	1610,1
Жүн түсімі, кг	0,63	0,63	2,32
Жүннің бағасы, тенге	12,6	12,6	46,4
Барлық өнімнің бағасы, тенге	8900,1	9656,1	16147,4
Табыс, тенге	6490,1	6896,1	7447,4
Тиімділік деңгейі, %	269,3	249,8	85,6
<i>Мақаш зауыттық табынының еділбайы</i>			
Тірі салмағы, кг	36,2	40,0	66,4
Ұша салмағы, кг	18,90	20,73	34,72
Өсіру шығыны, тенге	2450	2800	8840
Еттің бағасы, тенге	8505	9328,5	15624
Жүн түсімі, кг	0,61	0,61	2,29
Жүннің бағасы, тенге	12,2	12,2	45,8
Барлық өнімнің бағасы, тенге	8517,2	9340,7	15669,8
Табыс, тенге	6067,2	6540,7	6829,8
Тиімділік деңгейі, %	247,6	233,6	77,2
<i>Еділбай типтес ақ жүнді қойлар</i>			
Тірі салмағы, кг	35,0	38,4	64,4
Ұша салмағы, кг	18,44	19,88	33,59
Өсіру шығыны, тенге	2400	2750	8910
Еттің бағасы, тенге	8298	8946	15115,5
Жүн түсімі, кг	0,65	0,65	2,39
Жүннің бағасы, тенге	26	26	95,6
Барлық өнімнің бағасы, тенге	8324	8972	15211,1
Табыс, тенге	5924	6222	6301,1
Тиімділік деңгейі, %	246,8	226,2	70,7

Барлық зерттеу топтары бойынша жалпы алғанда, ең жоғары экономикалық тиімділіктің еркек қозыларды енесінен бөле сала 4-4,5 айлығында етке өткізгенде алынатындығы анықталды: таза пайда 5924-6490 теңге, рентабельділік деңгейі – 246,8-269,3% аралығында.

Еркек тоқтыларды екі ай бойы жайып семіртуден кейін етке тапсырғанда таза пайда деңгейі шамалы жоғарылап, тиімділік деңгейінің, керісінше, сәл төмендейтіндігі байқалды.

Табынды толықтырудан және тұқымдық төл ретінде өзге шаруашылықтарға сатудан қалған еркек тоқтыларды 16 айлығында етке тапсырғанда олардың ұша салмақтары 4-4,5 және 6,5-7 айлық тоқтыларымен салыстырғанда зерттеу топтарына байланысты, тиісінше 81,2-83,7 және 67,0-69,8%-ға артық болды, ал тиімділік деңгейінің 246,8-269,3 және 226,2-249,8%-дан 70,7-85,6%-ға дейін төмендейтіндігі аңғарылды.

Қорыта келгенде, Атырау өңірінде өсірілетін еділбай және еділбай типтес қой төлдерін туылған жылы 4-4,5 және 6,5-7 айлығында және 16 айлығында етке тапсыру шаруашылыққа экономикалық тұрғыдан тиімді шара, сонымен бірге еліміздің халқын жас қой және қозы етімен қамтамасыз етудің ең басты көздерінің бірі болып табылады.

Келешекте, жаңадан шығарылып жатқан ақ жүнді еділбай типтес аққарабас қойлардың жүнінің бағасы оған деген сұранысқа орай арта түсуі сөзсіз. Бұл өз кезегінде аққарабас қойларды өсірудің экономикалық тиімділігінің одан әрі жоғарылауын қамтамасыз етеді.

* * *

Приведены результаты изучения экономической эффективности реализации баранчиков овец едилбайской породы и едилбайского типа с белой шерстью, разводимых в хозяйствах Атырауского региона. Наибольшая экономическая эффективность получена при реализации ягнят в 4 - 4,5 мес. возрасте от маток, где уровень рентабельности составил в пределах 246,8 - 269,3%.

УДК 543.383.2.(574.5) (043.3)

РАЗРАБОТКА МОДЕЛИ УСТОЙЧИВОСТИ ИНФРАСТРУКТУРЫ РЫНКА НЕФТЕПРОДУКТОВ

Кириенко С.Н.

Южно-Казахстанский государственный университет им. М.Ауезова

Введение

Несмотря на большое количество минерально-сырьевых энергетических ресурсов в РК, проблема обеспечения спроса на нефтепродукты в ряде регионов РК является остро актуальной. Рынок нефтепродуктов отличается нестабильностью, он часто самопроизвольно изменяет свои характеристики и сложившиеся отношения, а социально-экономические системы рыночного саморегулирования развиты пока еще слабо. Деятельность посреднических структур признается чаще всего неудовлетворительной. Конкуренция не получила заметного развития, снижается рентабельность, увеличиваются издержки обращения, транспортные расходы и т.д. Неэффективно используются складские мощности. Однако в последнее время производственные организации все больше внимания уделяют проблемам менеджмента, логистики и маркетинга, как необходимому условию благополучия в рыночной среде.

Материалы и методы

В статье использованы труды отечественных и зарубежных ученых-экономистов. Используются методы статистического, балансового анализа.

Результаты исследований

Имеющаяся информация по энергетической тематике не в полном объеме удовлетворяет практические запросы разных субъектов рыночной экономики. В связи с этим разработка теоретических и практических задач разработки модели оценки устойчивости регионального рынка нефтепродуктов в условиях реформирования экономики является весьма актуальной. Для более детального анализа приведем индексы цен предприятий - производителей промышленной продукции ЮКО по видам экономической деятельности в 2000-2008 годах в виде таблицы 1.

Таблицы 1. Индексы цен предприятий - производителей промышленной продукции ЮКО по видам экономической деятельности в 2000-2008 годах на конец периода, в процентах к декабрю предыдущего года.

	2000	2003	2006	2007	2008
Промышленность, всего	124,6	106,3	110,6	121,1	110,3
Производство пищевых продуктов	97,3	105,3	109,8	138,6	105,7
Текстильная и швейная промышленность	100,1	123,5	99,8	98,3	128,7
Производство кокса, нефтепродуктов и ядерных материалов	142,1	100,0	100,0	100,3	105,8